

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Власенко І.В.

аспірантка,

Хмельницький національний університет

ЯКІСТЬ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення в усьому світі відбуваються глобалізаційні зрушення, що спрямовують динамічний розвиток світового господарства, процеси економічної інтеграції. Для успішного розвитку української економіки та зростання авторитету на міжнародному рівні вкрай важливим є завдання підвищення конкурентоспроможності української продукції, зростання обсягів експорту товарів та послуг, розширення географії країн-партнерів.

Важливим чинником успішного розвитку торговельних відносин між Україною та країнами ЄС є переорієнтація торгівлі з сировини та напівфабрикатів на сучасну високотехнологічну продукцію. Тенденції світового ринку демонструють зростання нецінової конкуренції, тобто перевагу сучасного технічного рівня продукції та її якості над низькою ціною. На сьогоднішній день саме недостатня якість української продукції є основною причиною її низької конкурентоспроможності на міжнародному ринку [1, с. 172].

Розглядаючи показники зовнішньої торгівлі України товарами у 2018–2020 роках бачимо, що у 2018 році загальна сума експорту товарів склала 47335,0 млн. дол. США, що на 9,4 % більше ніж у попередньому 2017 році (табл. 1). У наступному, 2019 році цей показник становив 50054,6 млн. дол. США, тобто зріс на 5,7 % від рівня попереднього року. Проте, уже в 2020 році загальна сума експорту становила 49191,8 млн. дол. США, тобто зменшилась на 1,7%. Варто зауважити, що імпорту товарів в Україну мав таку ж тенденцію. Так, у 2018 році було імпортовано товарів на загальну суму

57187,6 млн. дол. США, що на 15,3% більше, ніж у 2017 році. У 2019 році цей показник склав 60800,2 млн. дол. США, тобто зріс на 6,3%, проте у 2020 році відбулося його зниження до 54336,1 млн. дол. США, або на 10,6%. Протягом всього досліджуваного періоду спостерігалось негативне сальдо: -9852,6 млн. дол. США у 2018 році, -10745,6 млн. дол. США у 2019 та -5144,3 млн. дол. США у 2020 році.

Таблиця 1

Динаміка показників зовнішньої торгівлі

Найменування показника	Рік		
	2018	2019	2020
експорт (млн. дол. США)	47335,0	50054,6	49191,8
зміна суми експорту до попереднього року, %	9,4	5,7	1,7
імпорт (млн. дол. США)	57187,6	60800,2	54336,1
зміна суми імпорту до попереднього року, %	15,3	6,3	10,6
сальдо (млн. дол. США)	-9852,6	-10745,6	-5144,3

Джерело: складено автором за даними [3]

Якщо розглядати структуру експорту товарів, то можна сказати, що в ній переважає сировина та напівфабрикати. Товари з високою доданою вартістю займають значно нижчі позиції (табл. 2).

Таблиця 2

Товарна структура експорту України

Група товарів	2018	2019	2020
Зернові культури	15,3	19,2	19,1
зміна до попереднього року, %	111,4	133,0	97,7
Чорні метали	21	17,5	15,6
зміна до попереднього року, %	114,7	87,9	88,0
Жири та олії тваринного або рослинного походження	9,5	9,5	11,7
зміна до попереднього року, %	97,6	105,2	121,4
Руди, шлак і зола	6,4	7,2	9,0
зміна до попереднього року, %	110,9	118,3	123,1%
Електричні машини	6,2	5,5	5,2
зміна до попереднього року, %	115,0	94,6	92,8
Інші товари	41,6	41,1	35,5

Джерело: складено автором за даними [3]

Якщо найближчим часом ситуація в структурі експорту товарів суттєво не зміниться, то Україна має всі шанси стати сировинним придатком Європейського Союзу. Причиною цього можуть бути обмежені можливості вітчизняних товаровиробників у придбанні необхідної сировини та матеріалів, а отже і виробництва якісної продукції з високою доданою вартістю. Через це сировина експортується, а виготовлені з неї товари знову повертаються на український ринок створюючи суттєву конкуренцію вітчизняним [2, с. 53].

Основною країною-партнером України в експорті товарів є Китай, менші обсяги експорту з Польщею, Туреччиною, Німеччиною, Індією та Італією. Суттєвою проблемою для багатьох українських товаровиробників є пошук торгових партнерів в ЄС, що характерно як для малого, так і для великого бізнесу. Для укладання угод європейські партнери хочуть мати впевненість у тому, що українські компанії здатні забезпечити довгострокові поставки. Зона вільної торгівлі дала поштовх інтеграції з європейським законодавством та створила додаткові можливості для багатьох виробників [8].

Розглядаючи місце України у рейтингу глобальної конкурентоспроможності, потрібно сказати, що у 2019 році наша країна зайняла 85 місце в рейтингу серед 141 країни світу. Оцінювання в рейтингу проводиться з урахуванням 12 основних компонентів, що формують конкурентоспроможність країни, які визначаються на підставі 114 економічних індикаторів. У травні 2021 року був опублікований рейтинг конкурентоспроможності країн, складений експертами Міжнародного інституту управлінського розвитку. Наша країна за рік піднялася на п'ять позицій і посіла 54 місце. Але з урахуванням того, що в рейтингу представлені 64 країни, нинішнє місце України не дає приводів для оптимізму.

В сучасних умовах прослідковується тенденція до поступового поглиблення співпраці між Україною та ЄС. Україна поступово виходить на ринки Європейського Союзу. Але варто звернути увагу на низку проблем, які перешкоджають ефективній співпраці. Серед найбільш вагомих експерти називають корупцію, політичну нестабільність, інфляцію, ускладнений доступ до фінансів, часту зміну уряду, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, жорстке регулювання валютного ринку, невідповідну якість

інфраструктури, недостатню здатність до інновацій, низьку якість охорони здоров'я та недостатню професійність працівників [5, с. 136].

Гармонізація вітчизняної сфери технічного регулювання відповідно до європейських вимог має вкрай важливе значення для модернізації і підвищення конкурентоспроможності економіки. Україна визначила стратегію, спрямовану на усунення технічних бар'єрів у торгівлі з ЄС шляхом приведення свого законодавства у відповідність до основних директив ЄС і прийняття дуже великої кількості стандартів ЄС. Адже невідповідність продукції вітчизняних товаровиробників високим європейським стандартам та технічним регламентам суттєво ускладнює торгівлю між Україною та ЄС.

Основними шляхами підвищення конкурентоспроможності української продукції на міжнародному ринку є: продовження роботи із гармонізації стандартів, як основного засобу гарантування належного рівня якості продукції на підприємствах; запровадження на підприємствах сучасного комплексу систем управління якістю продукції; створення належних умов для успішного розвитку продуктивних сил України; моніторинг змін кон'юнктури ринку та своєчасна реакція на них; розробка заходів захисту внутрішнього ринку та підтримка інтересів національних виробників.

Конкурентоспроможність країни насамперед залежить від здатності промисловості запроваджувати інновації і модернізуватися для того, щоб випускати сучасну високотехнологічну продукцію з високою часткою доданої вартості. Також на конкурентоспроможність національних виробників позитивний вплив справляє ступінь розвиненості конкуренції всередині держави, вимоги, що пред'являються споживачами до якості вітчизняних товарів. Україна відсутня в рейтингу за часткою високотехнологічних галузей в національному ВВП, як і в рейтингу Світового банку за часткою високотехнологічної продукції в національному експорті.

Таким чином, одним із головних факторів підвищення конкурентоспроможності підприємства є забезпечення високого рівня якості продукції. Для вирішення цієї проблеми нашої державі слід спрямувати зусилля на усунення технічних бар'єрів у торгівлі з ЄС шляхом приведення законодавства у відповідність до основних директив ЄС і прийняття великої кількості стандартів. Це дасть змогу

нарощувати експортний потенціал держави, а отже створювати нові робочі місця, покращувати добробут населення та збільшити авторитет України на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Биба В.В., Теницька Н.Б. Якість продукції як чинник конкурентоспроможності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 12. С. 171–176.
2. Мартинюк Л.А. Інституційне забезпечення реформування системи технічного регулювання в Україні. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 4. С. 50–57.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики країни. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Маркіна І.А., Потапук І.П., Мошенець Д.О. Теоретико-методологічні засади управління якістю продукції. *Економічний форум*. 2018. № 1. С. 189–193.
5. Макаренко С.М. Теоретико-методологічні та прикладні засади формування інноваційної стратегії розвитку промислового підприємства : монографія. Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2020. 234 с.